בשיא המאבק – אל ההכרעה

המערכה הגדולה הגיעה לשיאה. תנועת־המרי, שׂ־איחדה את ההגנה עם אצ"ל ולח"י התפרקה אחרי מאסר מנהיגי הסוכנות, אולם שני ארגוני ה„פורׂ־שים" המשיכו במאבק, הלמו מכה אחרי מכה בבריטים. ההגנה מצדה הוסיפה להביא את ספינות־המעפילים, שגרמו להרתחת האווירה הבינלאומית. יהודי אמריקה הזעיקו את ממשלתם, הגבירו את הלחץ. תחת עומס זה כרע והתמוטט המימשל הבריטי בארץ. לתדהמת העולם הודיע שיצא מן הארץ, וכי יניח לאו"ם למצוא פתרון. ההודעה נתקלה תחילה באי־אימון, אך משנוכחו שני הצדדים לדעת כי היא כנה, התכוננו בקדחתנות לקראת המאבק.

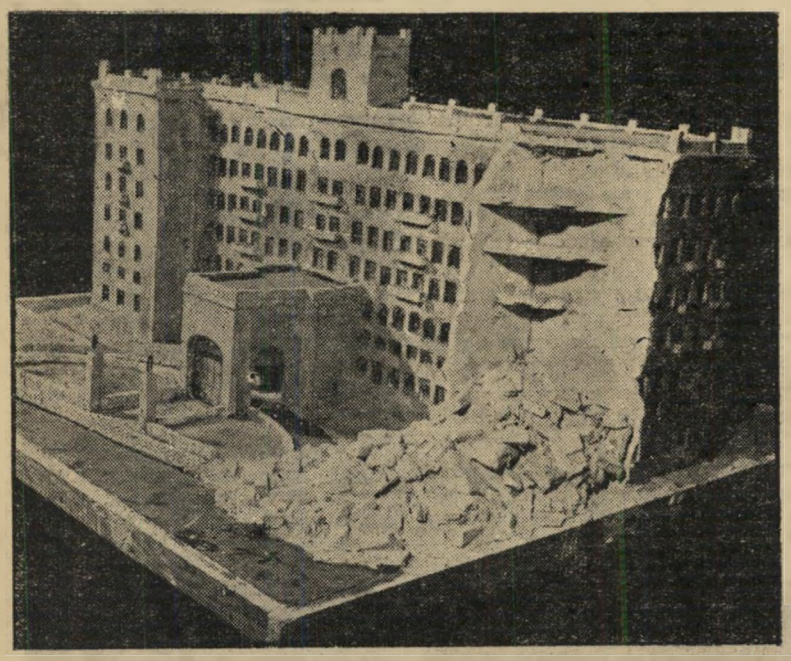

פיצוץ מלון המלך דויד

פעולת „צ'יק" (קיצור של מלונצ'יק") בוצעה על־ידי האצ"ל ב־22 ביולי, 1946, בהסכמתה המוקדמת של ההגנה, שאישרה את פרטי התוכנית מראש. מטען־הנפץ, שהוטמן בקרוב ל־20 כדי־חלב, הוכנס למרתף דרך מעבר־האספקה באגף השמאלי של הבנין. החבלנים עברו לכל אורך המרתף, בו שכן בית־קפה גדול, עד הגיעם לסורג ברזל שהפריד בין שני אגפי הבנין. הם פרצוהו בעזרת חומר־נפץ, הרגו את קצין־המודיעין הבריטי שהיה אחראי על המרתף, והניחו את הכדים מתחת לאגף הימני של הבנין, בו שכנו משרדי המזכיר הראשי של הממשלה והמטה הבריטי.

הכדים היו מצוידים במנגנונים נגד הרמה, ובשעונים מתוצרת ביתית, להשהייה של 30 דקות. כתוצאה מחילופי־הירות במרתף ניתנה אזעקה בבנין, והדלתות נסגרו. משוריין בריטי, שהופיע ברחוב, נתקל ביחידת־חסימה, ששלחה לעומתו עגלת־סבלים טעונה חומר־נפץ. כתוצאה מן ההתפוצצות הזאת ניתנה אזעקה בכל ירושלים. יחידת החבלנים עצמה יצאה מן הבנין בדרך שנכנסה בו, מבלי להתגלות כלל. ההודעה הטלפונית, שנמסרה למזכירות הראשית של הממשלה, למשטרת ירושלים ולו־דוסכם פוסט, שיש לפנות את הבנין מפני שייהרס תוך 30 דקות, לא נשאה פרי, מאחר שהמזכיר הראשי שוב היה משוכנע כי ההודעה כוזבת.

אחרי הפעולה נתעורר ויכוח מר בין ההגנה ואצ"ל על הפרסים. בבוררות סודית שנתקיימה בין שני הארגונים, הוכיח אצ"ל כי יצחק שדה, בשם ההגנה, דרש לקצר את מועד ההודעה המוקדמת ולהחליף את שעון ההפעלה מ־45 דקות ל־10 דקות. ההגנה היתה מעוניינת להשמיד ניירות שהיו בידי הבריטים בקשר ליחסיה עם אצ"ל.

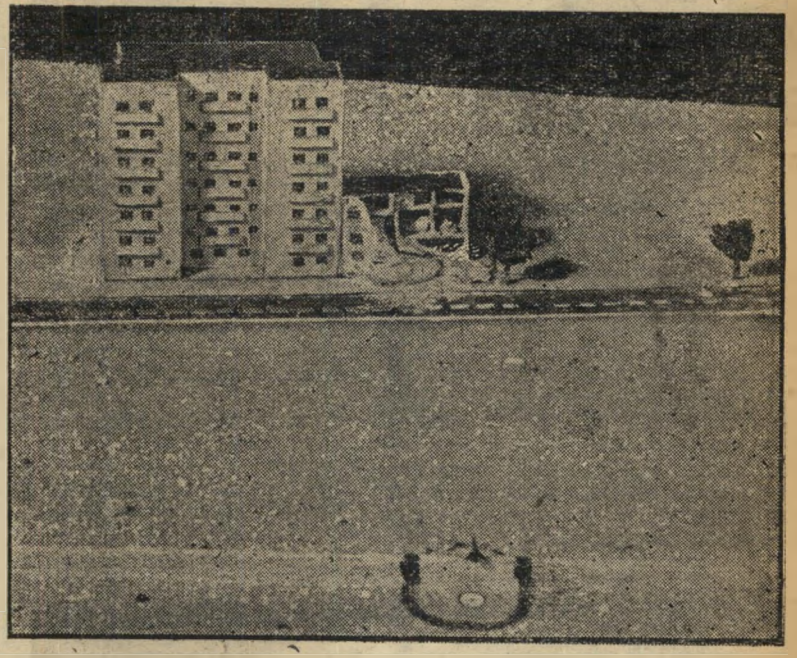

פריצת כלא עכו

ההתקפה על המיבצר העתיק, שיסודותיו הונחו על־ידי הצלבנים, תוכננה תחילה כדי לשחרר את דוב גרונר, בוצעה אחרי תליתו, ביום ה־4 במאי, 1947, כדי לשחרר כמה עשרות מראשי אצ"ל ולח"י.

הַלוחמים הגיעו במדים בריטיים לעיר הערבית, השתלטו על עמדות־המפתח בעיר. יחידת הפורצים הגיעה לקיר האחורי של המיבצר, הציבה סולמות ופוצצה שני אשנבים בגובה שמונה מטרים. אותה שעה זנקו המועמדים לשיחרור מתאיהם הפתוחים. הם עברו בעד סורג שנפרץ על־ידי חולית אסירים, בעזרת חומרי־נפץ שהוגנבו פנימה בקופסות ריבה. בעוד שאר האסירים מרתקים את שומרי הכלא בעזרת רימוני־הַסחדה מתוצרת עצמית, ובעזרת מחסומי נפט בוער, הצליחו המשתחררים לצאת ולעלות על המכוניות הצבאיות הבריטיות שהובאו על־ידי התוקפים.

שתי מכוניות יצאו בשלום מן העיר, הגיעו דרך שבילי־חול עד לשוני, ליד בנימינה, אולם מכונית שלישית נתקלה במקרה ביחידה בריטית, ואנשיה גילו את עצמם שעה שקפצו בעצבנות מן המכונית הסגורה. בקרב־האש נהרג מפקד פעולה, דב („שמשון") כהן, ורוב האנשים נשבו ונהרגו.

יחידות החסימה השונות נסוגו בשלום, פרט ליחידה אחת שאיחרה להיסוג. היא נפלה בשבי ואנשיה נתלו.

באותו זמן נערכה ליד נהריה פעולת הסחה, כששני חברי אצ"ל, בתחפושת ערבית, הסגיזו במרגמה של שני אינטשים את מחנה הדיביזיה המוטסת, ונסוגו בשלום, בהסחאה של פלאחים ערבים.

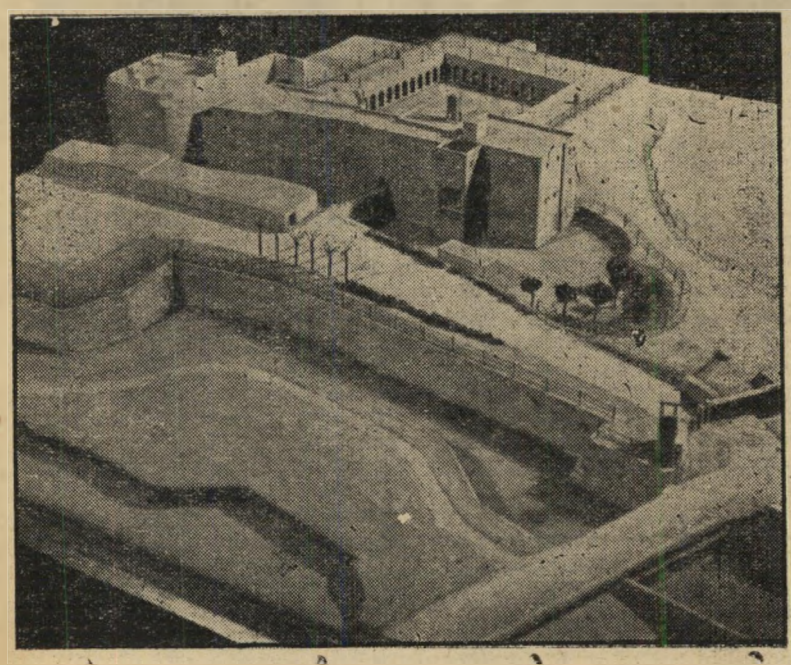

פיצוץ מועדון הקצינים

פיצוץ מועדון הקצינים הבריטיים בבית־גולדשמידט בירושלים, בין בנין הסוכנות והבנין הנוכחי של הכנסת, בוצע על־ידי אצ"ל ביום האחד במרס, 1947, כתגמול על תפיסת אוניית־המעפילים חיים ארלוזורוב, אך הוכן זמן רב קודם לכן. הפעולה באה אחרי כמה חודשים של אי־פעולה. בניגוד לנוהג של אצ"ל, בוצעה הפעולה בשבת, שעה שהתחבורה ברחוב מועטה.

הבית, יחד עם הבנין הגבוה הסמוך, היה מוקף גדר־תיל, מוגן על־ידי חמש עמדות־מקלעים למטה ועל הגג. במרחק של כמה עשרות מטרים (בצד הימני של התמונה) היה הרחוב חסום על־ידי עמדות של מקלעים. משוריין צבאי או משטרתי עבר ברחוב כל כמה דקות. המערך כולו תוכנן על־ידי אנשי המטה הבריטי הכללי, כדוגמה למערך הגנתי מושלם.

ההתקפה בוצעה על־ידי שלוש יחידות. מכונית צבאית בריטית, שהובילה את חולית הפורצים, עלתה על גדר־תיל, כאילו איבד הנהג את השליטה על ההגה. היא הגיעה בתנופה עד לקיר הבנין.

ובעוד הבריטים תוהים על מהות התאונה, פרצה חוליה אחת של התוקפים מן המכונית לתוך עמדות־המגן שהיו על הקרקע, חיסלה אותן. חוליה שניה מן המכונית, ובראשה מפקד הפעולה, פרצה עם אקדחים שלופים לתוך המועדון, הניחה את תרמילי חומרי־הנפץ.

מול הבנין, מאחורי גדר, חיפתה חולית־מקלע (בעיגול במרכז התמונה) על הפעולה, ניטרלה את העמדות שעל הגג. יחידה אחרת חסמה את הכביש בצד שמאל, כל הלוחמים לבשו מדים בריטיים, ולא סבלו שום אבידות. הפעולה כולה ארכה כ־60 שניות, קטלה 13 קצינים בריטיים גבוהים. כתוצאה מן הפעולה הוכרז מצב צבאי בכל הארץ.